

Gijs IJlander

Vergeef ons onze zwakheid

Roman

Cossee
Amsterdam

Er ligt van alles op tafel. Foto's, aanzetjes tot brieven, complete brieven die nooit verstuurd zijn, knipsels uit de *NRC* en de Utrechtse editie van het *AD*. *The Scotsman*, *The Sunday Times*. De hele correspondentie met De Uiver. Diverse nummers van het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. Het boek dat van de heer Mos is geweest. Een later zelf aangeschaft boek over Afrikaanse volkskunst. Een handleiding voor de installatie van een windturbine en nog zo het een en ander. *Haynes Owner's Workshop Manual* voor de Land Rover Defender. Cecile zegt: Wat je ook doet, blijf niet door-draaien in gedachten die nergens toe leiden, maar neem afstand, maak er een verhaal van. En zet er dan een punt achter.

✱

Huiverend, met opgetrokken schouders, stond Sybrand aan de reling. Het begon net licht te worden, de zon – niet meer dan een lichtvlek in de egaalgrijze lucht – kroop omhoog achter de Carn a’Ghobhair en de Sgurr Bhuidhe; kranen, havenloodsen en roestige vrachtschepen doemden meedogenloos op uit de schemering. Beneden op het autodek waren ze druk bezig alles op zijn plaats te krijgen. Er was ruimte voor hoogstens tien personenauto’s, als er een tractor met aanhanger mee moest of een vrachtwagen met gasflessen of bouwmetaal, was het een kwestie van passen en meten. Ook de volgorde was belangrijk: wie het eerst van boord ging moest vooraan staan – de boot deed verschillende eilanden aan.

Terwijl de dekknechten in hun feloranje pakken aanwijzingen schreeuwden, reden de chauffeurs naar voren en naar achteren, soms weer terug de kade op, het ging om centimeters. De oude landrover die hij als een van de eersten aan boord had mogen rijden kon gelukkig op zijn plaats blijven. Vier maanden had de auto stilgestaan onder een afdak op het haventerrein. De vraag of de motor zou willen aanslaan had hem vannacht

6

nog uit de slaap gehouden, afgezien natuurlijk van het rumoer op de stoep voor het hotel dat tot ver na enen had voortgeduurd – bierdrinkers die buiten een sigaretje rookten, sommigen in T-shirt hoewel het pas maart was. 's Morgens bleek er tot zijn opluchting nog stroom in de accu te zitten, al bij de eerste startpoging kwam de dieselmotor hoestend en ratelend op gang. Hij was onder het afdak vandaan gereden, had zijn hand opgestoken naar het verlichte raampje van de portacabin van de bewaking. Het was maar een paar honderd meter naar de ferry, hij mocht meteen de laadklep op.

Hij rilde, het leek wel of hij een kater had, de hele nacht had doorgehaald en eigenlijk was dat ook het geval, zij het onvrijwillig. De whisky's in de hotelbar waren na de vermoeiende reis per vliegtuig en trein niet goed gevallen, het vette ontbijt en de slappe koffie deden de rest.

Medepassagiers beklommen de trap vanaf het auto-dek, sommigen bleven even naast hem aan de reling staan, nu en dan klonk een korte groet, iemand stak een hand op naar een bekende of leverde commentaar op de onhandige verrichtingen van een bestuurder. Maar al gauw zochten ze een heenkomen in het passagiersverblijf waar koffie werd geschonken en op dit uur zelfs al bier, het stond er blauw van de sigarettenrook.

Om vijf voor acht klonk een korte stoot op de scheepshoorn ten teken dat de loopplank en de laadklep zouden worden opgehaald, wie nog van boord wilde moest snel zijn. Aan de overkant van het emplacement dat aan de

kade grensde vertrok de trein naar Glasgow, dezelfde die hem gisteravond hier had gebracht. De meeste passagiers kwamen per trein, bezoekers die met de auto kwamen lieten hem vaak aan de kade staan omdat de overtocht kostbaar was en de gebruiksmogelijkheden op de eilanden beperkt. Het waren vooral eilandbewoners zoals hij die met de auto naar het vasteland gingen. Op de terugweg namen zij ladingen goedkope drank en levensmiddelen mee om de kosten van de oversteek te compenseren. Deze keer was hij aan inkopen niet toegekomen.

Acht uur. Er kwamen oranje strepen in de lucht, verkleurend naar geel en grijzig blauw; het felle geel, groen, rood en blauw van vissersboten kwam uit de schaduwen naar voren, er was kabaal van meeuwen bij de visafslag. Tussen de schepen trokken zeehonden, op zoek naar afval, V-vormige sporen in het water. De zware trossen van de veerboot werden gelicht en met lieren aan boord gehesen, de watergleuf tussen kade en scheepswand werd langzaam breder, terwijl er een rilling door de stalen romp ging en rook uit de schoorsteen spoot. Meter na meter bewoog het gevaarte naar achteren tot het buiten de haven draaien kon en de sterven naar het westen richtte. Het water tussen de kades was zwart en glad en stil, buitengaats was er licht en schuim en beweging. Het gekrijs van de meeuwen was hier anders, zonder weerkaatsing tegen stalen en betonnen havenloodsen. Wie het vasteland verliet, ging een andere wereld binnen, waar wind en water het voor het

zeggen hadden en de mens op zichzelf was aangewezen.

Daar stond hij aan de reling, in zijn ouderwetse montycoat, zijn handen diep in de zakken, zijn voeten een stukje uit elkaar om de bewegingen van het schip te kunnen volgen. Stoer en opgewassen tegen het buitenleven, maar bleek in het gezicht onder het schippersmutsje. Het aan de slapen grijzende haar fladderde in de wind, de toegeknepen ogen tuurden in de verte en traanden een beetje; de rode neus had niets met drankgebruik te maken maar met vocht en lage temperatuur. De rechte mond met opeengeklemd lippen duidde eerder op kou dan op vastberadenheid. Daar stond een binnenzitter die was losgebroken, zijn pak en overhemd aan een haakje had gehangen en iets ruigers uit de kast had getrokken. Die montycoat was een cadeau van Cecile waar hij zijn twijfels over had, zoiets draagt een buitenmens niet.

Rechttop stond hij, met holle rug, hij zoog zijn longen vol met zeelucht. De haven loste geleidelijk op in de contouren van het vasteland. Hij keerde zich om naar de open zee. Zijn bestemming was nog gehuld in mist, nevelflarden onttrokken de horizon aan het zicht. Het gekrijs van meeuwen en het gesis van de boeg golf werden begeleid door het geronk van de scheepsmotoren. Jan-van-genten stortten zich van grote hoogte loodrecht in zee, verderop was er iets donkers in het water, een vlek die traag bewoog.

Door de beslagen ramen zag hij dat alle tafels en ban-

ken in het passagiersverblijf bezet waren, voor de kleine bar stond een rij. Toen die was opgelost besloot hij naar binnen te gaan, de kou aan dek was doordringend. Met een mok koffie in de hand zocht hij een plaatsje, een boer wiens vrouw op de bank tegenover hem lag te slapen schikte een stukje in. Verweerd gezicht, diepliggende ogen; de man bleef hem nauwlettend gadeslaan terwijl hij zijn koffie opdronk. Weer zo'n slappe bak, wanneer zouden ze hier ooit begrijpen dat koffie geen thee is en op een totaal andere wijze bereid moet worden?

Not from here, are you? vroeg de man naast hem.

Holland, zei hij. But I've come to the islands for many years now. Own a house there, actually.

You do, do you? And do you think that's a good idea?

Yes, of course. Of course I do.

Ze keken naar buiten, er kwam land voorbijgliden, ze naderden de kade van het eerste eiland dat de veerboot aandeed. Aan de wal was geen sterfeling te bekenen, pas toen ze tot op enkele meters genaderd waren kwam er met hoge snelheid een landrover aanrijden, de bestuurder sprong eruit en was nog net op tijd om een uitgeworpen lijn aan te nemen.

Sybrand stond op met een knikje naar zijn tafelgenoot, ging naar buiten en zag vanaf het dek een paar passagiers aan land gaan, er werden pakketten op de kade gezet. Vervolgens werd er weer losgemaakt, de passagiers stapten in de auto en verdwenen landinwaarts. Het oponthoud had nog geen tien minuten geduurd.

Het eiland leek leeg en onbewoond, maar toen de veerboot gedraaid was zag hij een pompeus fantasiekasteel dat uitkeek over zee. Sommige eilanden waren privébezit, de rijken hadden er hun eigen koninkrijk, de popmusici, bankiers en industriëlen; wie het zich veroorloven kon hield anderen op afstand.

Toen ze de baai waren uitgevaren was de mist dicht geworden, van het eiland was al snel niets meer te zien, ze waren omringd door grijze nevel vermengd met de zwavelige walm uit de schoorsteenpijp. Ze deden een tweede eiland aan. Een derde. De stoten op de misthoorn bij het naderen van de aanlegplaats stierven weg en bleven onbeantwoord. De kades waren verlaten. Een enkeling ging van boord, het was niet de moeite de trossen vast te maken, een loopplank werd uitgeschoven en meteen weer binnengehaald nadat de passagier aan wal was geholpen. Hoe verder men van het vasteland verwijderd raakte, hoe dunner bevolkt de eilanden. Zeehonden begeleidden de veerboot toen ze een baai uitvoeren, de dieren keken verwachtingsvol omhoog, sprongen haast uit het water toen boven hen een bord verlepte chips werd omgekeerd. Ook de meeuwen gingen tekeer. Omringd door wolken met de kleur van afwaswater voelde hij het gedreun van de scheepsmotoren tot in zijn ingewanden. Nog een klein uurtje, dan moesten ze er wel zijn.

Hij dacht een donker, blazend geluid te horen, een zucht, gevolgd door een korte stoot. Hij kon niet vaststellen waar het vandaan kwam, afstand en richting

bestonden niet. Binnen sloeg iemand met de vuist op tafel, borden en bestek rinkelden.

Toen er opnieuw land opdoemde, wenkte een dekknecht hem naar beneden, het was tijd om de auto op te zoeken. Even later reed hij de laadklep af. Hij was niet de enige die hier van boord ging, er was een kleine vrachtwagen beladen met planken en balkhout en een splinternieuwe pick-uptruck met dubbele cabine. Er stonden wachtenden op de pier, mensen werden opgehaald, anderen gingen aan boord om met een grote lus terug naar het vasteland te varen. Halftwaalf. Er was bedrijvigheid bij het houten gebouw aan het einde van de pier waarin – behalve een pub – een postkantoor, een winkel en een badhuis waren gevestigd. Als de veerboot aanlegde was het hier op z'n drukst, dit was het moment om post op te halen en boodschappen te doen, koffie met een borrel te drinken. Hier werd nieuws uitgewisseld en geroddeld, je zag wie er kwam en ging, iedereen was nieuwsgierig.

Hij stopte even om brood, melk, koffie en worst te halen. How ya? De dames die de winkel beheerden groetten hem vriendelijk, ze vonden het prettig hem terug te zien, zeiden ze. De winter was donker en koud geweest en had weer veel te lang geduurd. Alles goed met mevrouw? Ze was helaas niet meegekomen, zei hij. Verplichtingen, weet u. Ze komt later nog.

Twaalf jaar geleden, was het twaalf? Er was onduidelijkheid over het eigendomsrecht. Het had jaren geduurd

voordat ze de eigenaar van de ruïne hadden opgespoord en overgehaald het stukje grond met opstal aan hen te verkopen. Een schapenboer die het huis als stal gebruikte. Het ging slecht met de schapenhouderij dat jaar, vlees en wol brachten weinig op, dat had in hun voordeel gewerkt. Van de koopsom kon de boer een splinternieuwe schapenloods laten bouwen, wel twee als hij gewild had.

Het vervallen bouwwerk, met een dak van roestige golfplaten en kozijnloze deur- en raamopeningen, lag op een verhoging in het land en keek uit over de zee en een strand dat bij eb honderden meters breed was. Ooit een boerenbedrijfje waarvan de bewoners door de grondeigenaar waren verjaagd toen, naar nieuwe landbouwkundige inzichten, het beheren van leeg land aantrekkelijker was dan het te verpachten: je liet er schapen op lopen en had er verder geen omkijken naar. De tijd van de zogeheten ‘clearances’, in de eerste helft van de negentiende eeuw. De pacht werd opgezegd, wie niet uit eigen beweging vertrok – naar de industriesteden of het verre Amerika – kon een knokploeg verwachten. Huizen werden onbewoonbaar gemaakt, de boel werd kort en klein geslagen, het dak in brand gestoken. Gezinnen brachten de nacht door in de openlucht; kinderen, zieken en bejaarden verkommerden door voedselgebrek en kou. Elke verlaten woning hier in het noorden vertelde haar eigen ellendige verhaal.

Wie had er in het ijzeren bed geslapen dat nog op de zolder stond, wanneer had er voor het laatst in de haard

een vuur gebrand? De vloeren waren verdwenen, opgestookt in een fornuis waarschijnlijk, net als de kozijnen en het hout van ramen en deuren. Zelfs als schapenstal had het huis zijn gebreken, het tochtte er ongenadig.

Vol goede moed waren ze aan het herstel begonnen. Er lag een dikke laag schapenmest; terwijl ze die in kruiwagens schepten en naar buiten reden, vlogen zwaluwen in en uit. Op de zolder vonden ze, verstopt in een richel tussen de stenen, een door roest aangetaste bajonet, onder een platte steen in de keukenvloer ontdekten ze een holte, groot genoeg om erin weg te kruipen; er lag een paardentuig in en een grauwe linnen zak. Het leer van het tuig was grijs en hard, bij het naar boven halen brak het in stukken, de linnen zak was verteerd en vlekkerig, er had misschien meel in gezeten. 's Avonds kookten ze op een vuurtje in de haard en dronken een glas voordat ze zwaar van vermoeidheid het bed opzochten in de caravan die ze op het terrein hadden neergezet. Alleen al met het schoonmaken waren ze een week of drie bezig geweest. In de schemering stikte het van de muggen.

Een jaar later waren door een plaatselijke aannemer de muren hersteld en waren er ramen en deuren aangebracht, in de zomer daarop kwamen de vloeren aan de beurt. Twaalf jaar geleden. Toen konden ze er eindelijk verblijven, ook al ontbrak er nog van alles. In de jaren daarna hadden ze een band opgebouwd met het huis en het landschap. Elke steen, elke plank was door hen aangeraakt; storm, hagel, natte sneeuw, broeierige

zomeravonden – alle weersomstandigheden waren hun bekend. Hoezo, not from here? Natuurlijk was het een goed idee geweest dit huis te kopen, je te verzekeren van een schuilplaats. Betrokken waren ze, ten dele geworteld zelfs.

Hotsend door de kuilen in de verwaarloosde toegangsweg reed hij het terrein op en kwam met knarsende remmen naast het huis tot stilstand. Uit een ooghoek meende hij een dier te zien wegschieten achter de omheining van gestapelde stenen. Vossen had je hier niet – een zwerfhond misschien? Hij zette de motor af en bleef nog even achter het stuur zitten. Toen verdere beweging uitbleef stapte hij uit, leunde tegen de motorkap en onderging de stilte: het suizen van wind en het ruisen van de branding, het verre blaten van een schaap. Het was nog steeds zo mistig dat je de zee kon horen, maar niet zien. Hij liep een rondje over het terrein, langs de eeuwenoude, hier en daar ingestorte stenen wal. Hij had er palen tussen geslagen en prikkeldraad gespannen om de schapen buiten te houden. Plukken witte wol gaven aan waar ze hun kop erdoorheen hadden gestoken om een sappig sprietje te bemachtigen, hij trok er een pluk vanaf en rook eraan, een vettige scherpe geur, prikkelend als zilte zeelucht.

Hij pakte de huissleutel uit de geheime bergplaats onder het dakoverstek. De hoogpolige mat in de hal ritselfde langs de onderkant van de deur. Binnen hing dezelfde schapenlucht, maar verdund en vermengd met

de geur van hout en conserveringsolie. Jaar in jaar uit hadden schapen hier de nacht doorgebracht, door het schuren van de vachten waren de stenen op sommige plaatsen glad geworden. Alles hier ademde het verhaal van beest en mens; de veranderingen die ze de laatste jaren hadden aangebracht waren niet meer dan dun en oppervlakkig.

Wist u, had Walter, de houthandelaar, ooit tegen hem gezegd terwijl hij hielp met het uitladen van brandhout, wist u dat zich in dit huis, dat ook wel The Thistles werd genoemd, tragische dingen hebben afgespeeld, die tragische dingen die u waarschijnlijk liever niet wilt weten?

Hij had Walter even aangekeken en niet gereageerd, was doorgedaan met het stapelen van houtblokken.

Kindermoord, had Walter geopperd.

Zeg maar niets, zei hij.

Wurging en verhangings...

Alsjeblieft, zei hij, zeg er niets over en zeg vooral niets tegen mijn vrouw, ze zou erdoor van streek raken.

Walter had gegrijsd, hij leek er plezier in te hebben de nieuwkomers op de kast te jagen. Maar ze wisten, gezien de geschiedenis van het eiland, dat er weinig huizen waren waarin zich niet iets vreselijks had voorgedaan. Mensen hadden zich opgeknoopt, geschikte balken waren er zat. Daar lieten ze hun nieuwverworven vrijheid niet door bederven. Ruimte, lucht en oude geuren, dat had je hier nog, aan de rand van Europa.

Hij legde de sleutel terug en ging zijn tas en koffer uit de auto halen.